

40. Гавриш П.Я. Зброярне виробництво у Більському городищі (місті Гелоні) // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України. – Луганськ, 2005. – С. 119 – 121.

41. Полин С.В. От Скифии к Сарматии. – К.: НПК “Археолог”, 1992. – 201 с.

42. Вознесенська Г.О., Козловська Н.Ф., Корецька С.А. Про техніку виготовлення сарматських мечів та кинджалів із Середнього Подніпров'я // Археологія. – 2002. – № 3. – С. 115 – 120.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Шелехань Олександр Володимирович – аспірант кафедри історії Національного університету Києво-Могилянська академія.

Наукові інтереси: проблеми дослідження комплексу озброєння скіфського часу.

УДК 39

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕТНІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЕТНОЛОГІЇ

Олександр ЛОМАКА (Кіровоград)

У статті аналізується теоретичний аспект видів та підвидів етнічних процесів. Робиться основний акцент на теоретичну базу, яка існує в радянській та сучасній літературі.

Ключові слова: етнічні процеси, етнічні групи, етнічна меншина, асиміляція, адаптація, аккультурація, амальгамування, консолідація, інтеграція.

В статье анализируется теоретический аспект видов и подвидов этнических процессов. Делается основной акцент на теоретическую базу, которая существует в советской и современной литературе.

Ключевые слова: этнические процессы, этнические группы, этническое меньшинство, ассимиляция, адаптация, аккультурация, амальгамирование, консолидация, интеграция.

In the Article theoretical aspect of kinds and subspecieses of ethnic processes is analyses in the article. A basic accent is done on a theoretical base which exists in soviet and modern literature.

Keywords: ethnic processes, ethnic groups, ethnic minority, assimilation, adaptation, acculturation, amalgamating, consolidation, integration.

Поняття “етнічні процеси” охоплює весь комплекс демографічних, соціокультурних, політичних змін етнічних спільнот протягом усього їхнього існування. Історично ці зміни проявлялися як в об'єднавчих, так і розмежувальних тенденціях розвитку етнічних спільнот. Розглядаючи етнічні процеси, ми можемо простежити розвиток соціальних, культурних, політичних, економічних перетворень, що відбувалися й відбуватимуться в усі часи, серед усіх без винятку народів.

Недостатньо висвітлений у радянській літературі етнічний аспект національних процесів, або ж власне “етнічних процесів”. Це пояснюється тим, що

в радянський час до середини 60-х років ХХ століття вивчали головним чином процеси об'єднання дрібних етнічних груп (консолідація) у великі етноси. При цьому поняття "асиміляція" не виділялося і процеси, що позначалися цим терміном, об'єднувалися. Змішування людей різних національностей трактувалося як розвиток соціалістичних націй і народностей, котрі проживали на величезній території Радянського Союзу. Але сама суть терміну "етнічні процеси" в етнічному плані на той час науковцями не розглядалася й аналіз не проводився [1]. Із здобуттям Україною незалежності розпочалася більш ґрунтовна робота дослідників з вивчення різних видів етнічних процесів, тобто того, що за часів радянської влади замовчувалося і трактувалося як єднання братніх народів.

Цією проблематикою займалися В. І. Козлов [2], Ю. В. Бромлей [3], С. А. Арутюнов [4], Л. Н. Гумільов [5], Е. Д. Сміт [6], А. П. Пономарьов [7], В. І. Наулко [8], В. Б. Євтух [9], М. П. Зан [10]. Завдяки цим науковцям і почалося ґрунтовне вивчення такого наукового напрямку, як етнічні процеси.

Метою цієї статті, виходячи із зазначеної проблематики, є розгляд теоретичної бази досліджень етнічних процесів.

Етнічні процеси – істотна зміна в ході історичного процесу окремих етнічних елементів, частин етносів (етнос – сталий колектив людей, що історично сформувалися на певній території, має спільну історичну долю, спільні риси психічного складу, мову та ін. [11, с. 69]) й етносів у цілому, а також поява нових етнічних спільнот [12, с. 543]. У радянській етнографічній науці вивчення етнічних процесів сформувалося в самостійну субдисципліну, отримало теоретико-методологічне обґрунтування і втілення в ряді капітальних праць [1].

Складовою частиною розвитку етнічних процесів були й завжди будуть етнічні групи людей (етнічні меншини), які заселяють різні регіони країни. Етнічна меншина – група людей, яка відрізняється за своєю етнічною належністю від більшості населення відповідної держави. У значенні етнічна меншина частіше застосовуються поняття "національна меншина" або просто "меншина" [11, с. 37]. Серед факторів, які впливають на етнос, насамперед, виділяють географічне (природне) середовище. Воно має важливе значення для функціонування будь-якого етносу. Різного роду зміни мають суттєвий вплив на етнічні процеси [13, с. 162]. Характерні особливості географічного середовища, такі як клімат, ґрунт, рельєф, флора, фауна, впливають на окремі сторони духовної культури і психологічного складу етноса [13, с. 163].

На перебіг та спрямування етнічних процесів впливає широкий спектр чинників: соціально-економічні, політико-правові, духовно-культурні, релігійні (поряд з мовою важливе значення для контактуючих етносів має релігійний фактор [13, с. 158]), мовні, суспільно-психологічні. Крім цього, при визначенні поняття "етнічні процеси" потрібно враховувати роль демографічних факторів (проблем природного приросту населення, міграційних процесів, розподілу постійного населення за основними віковими, статевими групами, етнічно змішаних та етнічно ендегамних шлюбів і т. ін.) [10, с. 49]. Стимулюючим фактором природної сфери на етнос виступають просторові переміщення – різні види міграцій [13, с. 158].

Хоча одна з характерних рис етнічних явищ – сталість, проте це аж ніяк не означає, що вони незмінні, вічні. Насправді ж стабільність етнічних явищ досить

відносна. І саме це вимагає ґрунтового розгляду в їхній динаміці, вивчати процеси їхньої зміни (“етнічні процеси”) [14, с. 24].

Як зазначають дослідники, термін “етнічні процеси” був уперше вжитий у 20-х роках ХХ століття Н. Я. Марром [11, с. 57]. Але відомо, що розвиток деяких видів “етнічних процесів” розглядався ще в ХІХ столітті [15]. Основна увага при цьому приділялася процесам асиміляції, що виникає при різносторонніх контактах великих і розвинених етносів (поняття “етнос” почав розробляти відомий російський етнограф С. М. Широкогоров у 20-х роках ХХ століття [16]) з тими, котрі потрапили в їхнє середовище невеликими іноетнічними групами, що приводить до поступового поглинання цих груп [1]. Варто відзначити, що розгляд цих процесів був неповним, необ’єктивним, заполітизованим – об’єктивні передумови їхнього розвитку свідомо замовчувалися, що приводило до малорозглянутості в історичній науці. Прикладом є В. І. Ленін, який приділив цьому питанню чималу увагу, надавши йому політичного значення, підкресливши історично-важливу тенденцію капіталізму “к ломке национальных перегородок, к стиранию национальных различий, к ассимилированию наций, которая с каждым десятилетием проявляется все могущественнее, которая составляет один из величайших двигателей, превращающих капитализм в социализм” [17, с. 125].

Процеси взаємодії етнічних груп були достатньо ґрунтовно розроблені в кінці ХІХ – першій половині ХХ століття західними, переважно американськими ученими [1]. Окрім “асиміляції”, де підкреслювалися в основному психологічні аспекти, пов’язані із зміною самосвідомості, ними застосовувалися для аналізу початкових етнічних контактів поняття “адаптації” (пристосування груп людей до нової інонаціональної сфери їхнього життя [18, с. 267]). Для зміни елементів культури – поняття “аккультурації” (процес, у ході якого групи людей з різними культурами вступає тривалий і безпосередній контакт, змінюють свої першопочаткові культурні моделі [18, с. 267]). Для фізичного змішення етнорасових груп – поняття “амальгамування” (процес біологічного змішування груп, різних у расовому й культурному плані, заснований, головним чином, на змішаних шлюбах, що призведе до згладжування цих відмінностей [13, с. 158]), для соціально-економічного єднання – термін “інтеграція” [1].

Розробка типології етнічних процесів й інших методологічних аспектів їхнього дослідження була започаткована, в основному, в працях В. І. Козлова [2] і Ю. В. Бромлея [3]. Вони підрозділяють “етнічні процеси” на *еволюційні й трансформаційні*. [1]. Еволюційні – у зміні одного з основних елементів етносу [13, с. 155 – 156], передусім – *мови* (до етномовних процесів належать зміни мови, на яку впливає середовище, де перебуває представник іншого етносу, часто виникає явище двомовності – мовна асиміляція) і *культури* (етнокультурні процеси поділяються на *внутрішньоетнічні, міжетнічні, над-етнічні*:

– *внутрішньоетнічні* (у процесі відбувається ослаблення культурно-побутової однорідності етносу в силу політичних, економічних, соціальних, природних та ін. обставин або ж його посилення в ході тієї ж консолідації);

– *міжетнічні* (запозиченням елементів матеріальної, духовної культури в етносів, з якими в процесі життєдіяльності відбувається безпосередній контакт – “аккультурація”);

– *над-етнічні* (до над-етнічних або ж інтернаціональних процесів належать культурно-побутові зміни, зумовлені витісненням традиційних елементів матеріальної культури уніфікованими промисловими виробами (народний одяг – “міським костюмом”), духовної культури – поширенням професійного (інтернаціонального) мистецтва і т.д. [1]).

До еволюційних “етнічних процесів” належать також істотні зміни соціальної (класово-професійної) структури етносів (індустріалізація), зміни в демографічній структурі (з статтю, зростом, становищем у шлюбі) [1].

До трансформаційних “етнічних процесів” належать такі зміни етнічних елементів, які ведуть до зміни етнічної належності: їхнім завершальним етапом є зміна етнічної самосвідомості й самоназви, що розкривають реальні зв’язки між членами етносу; у випадках, коли це призводить до появи нових етносів, трансформаційні “етнічні процеси” охоплюють і проблематику етногенезу [1]. У СРСР та інших країнах світу, де етнічна приналежність фіксується в переписах населення, такі етнічні процеси простежуються за їхнім впливом на етнічну структуру населення і чисельність окремих народів [1].

Трансформаційні етнічні процеси поділяються на: *процеси етнічного роз’єднання та етнічного об’єднання* [18, с. 259]. Етнороз’єднавчі та етнооб’єднавчі процеси завжди відігравали й відіграють надзвичайно важливу роль у долі окремих етносів і держави в цілому. До етнічного роз’єднання належать процеси, при яких раніше єдиний етнос поділяється на декілька самостійних етносів [13, с. 155 – 156], припиняючи своє існування або від етносу відділяються частини, що стають разом з ним самостійними народами [1]. З виникненням держав в сучасному їхньому вигляді істотну етнороздільну роль стали відігравати політичні межі (німецькомовні народи в Європі – німці, австрійці, люксембуржці; іспаномовні нації в Латинській Америці – аргентинці, уругвайці, чилійці). Як правило процеси етнічного роз’єднання починаються з етнічної ідентифікації, тобто встановлення свого етнічного походження [19].

До об’єднавчих етнічних процесів належить злиття груп людей різної етнічної приналежності й навіть окремих етносів у більші етнічні спільності, що типово для нового часу, і приводить до загального скорочення кількості етносів в окремих країнах і у всьому світі [1]. Етнооб’єднавчі процеси розпочалися дещо пізніше етнороз’єднавчих, але швидко набули панівного характеру, який зберігається й досі [19]. Ці процеси відбивають історичну закономірність суспільного розвитку й вважаються позитивними, оскільки сприяють зміцненню етносів та зростанню гомогенності як окремих суспільств, так і людства в цілому [19]. Видами [13, с. 155 – 156] об’єднавчих етнічних процесів є *консолідація й асиміляція*, а також *етнорасова міксація і міжетнічна інтеграція* [1].

Процеси *консолідації* порівняно невеликих етносів у більші, найчастіше й з новим етнізмом, почалися на пізній стадії первісності союзів племен, але розгорнулися в класовому суспільстві, політико-територіальні основи існування якого створили базу для ширших етнічних зв’язків [1]. Оскільки в процесах консолідації зазвичай брали участь компоненти, споріднені за походженням [13, с. 155 – 156], близькі за мовою й культурою [20, с. 2], то їхній розвиток був свого роду діалектичним запереченням процесів етнічного розділення, що раніше відбулися [1]. До процесів етнічної консолідації можуть бути віднесені процеси

злиття декількох споріднених за мовою й культурою етнічних одиниць в одну етнічну спільноту [13, с. 155 – 156] (при цьому слід розрізняти консолідацію народностей із близькоспоріднених племен й етнографічних груп і консолідацію націй із близьких за мовою і культурою народностей, етнічних груп, національних меншин) [21, с. 63]. Етнічна консолідація поділяється на *внутрішньоетнічну* й *міжетнічну* консолідацію.

Внутрішньоетнічну консолідацію розуміють як процеси внутрішнього зміцнення й збільшення якогось великого етносу завдяки поступовому зникненню культурно-мовних та побутових відмінностей між субетносами чи етнографічними групами, а також зростанню загальноетнічної свідомості [19]. Під міжетнічною консолідацією маються на увазі процеси об'єднання кількох споріднених етнічних спільнот в одну, нову, більш велику спільноту. Сьогодні подібні процеси відбуваються переважно в країнах Африки та Південно-Східної Азії, де вони раніше гальмувалися колоніальною владою [19].

Процеси *асиміляції* великими (розвиненішими) етносами груп етнічних меншин, які потрапили в їхнє середовище, що зазвичай істотно відрізняються за походженням, мовою та культурою, характерні для стратифікованого суспільства, коли в основному етноси, що вже сформувалися, продовжують розширення своїх меж у ході колонізації, територіально змішуючись з місцевим населенням. Тоді ж починаються міграції окремих груп людей за межі корінної етнічної території, у віддалені області своєї країни та за її межі, наприклад – міста, що розвиваються, і ті, що зростають [1].

Асиміляція є, по-перше, досить повільним і тривалим процесом, який може відбуватися протягом життя двох – п'яти поколінь. По-друге, вона є одностороннім процесом, який має завершуватися втратою етнічною меншиною своїх споконвічних етнічних особливостей (мови, культури, традицій та ін.) і прийняттям особливостей іншого панівного етносу [19].

Етнічна асиміляція поділяється на *культурну асиміляцію* або *аккультурацію* та *структурну асиміляцію*. *Аккультурацію* (культурну асиміляцію) можна визначити як процес змін в етнокультурних цінностях, звичаях і традиціях етнічної меншини, *структурну асиміляцію* – як процес змін у взаємовідносинах членів етнічної меншини з навколишнім середовищем, зокрема послаблення спілкування із членами своєї групи й посилення спілкування із членами інших етнічних груп. При цьому, структурна асиміляція відіграє провідну роль в остаточному завершенні етнічної асиміляції [19].

Поряд з аккультурацією, окремим типом етнічної асиміляції є мовна асиміляція, під якою розуміється процес утрати рідної мови й перехід на мову іншої етнічної групи. Темпи цього процесу є дуже повільними [19].

Розрізняється природна (добровільна), примусова та примусово-добровільна асиміляція. *Природна (добровільна)* зумовлена тісними контактами етнічних груп з навколишнім іноетнічним середовищем, поширенням етнічно змішаних шлюбів, а часто й бажанням членів цих груп злитися із середовищем. Вона зумовлена всією ходою їхнього соціально-економічного, політичного та культурного розвитку, поширенням міжетнічних шлюбів, тощо. Головними критеріями добровільності асиміляції є взаємне бажання, готовність і здатність до неї всіх учасників цього процесу.

Примусова асиміляція характеризується асимілюючою політикою центрального уряду й місцевої влади, спрямованою на прискорення такого процесу шляхом перешкод для розвитку мови й культури етнічних меншин, применшенням їхнього правового статусу. [1].

Примусово-добровільна асиміляція має місце там, де немає офіційних законів, що забороняють чи дискримінують якусь етнічну мову та культуру, але представники етнічної меншини поставлені в такі умови (брак дошкільних виховних установ, навчальних закладів та засобів масової інформації рідною мовою тощо), що людині просто не залишається нічого іншого окрім поступової асиміляції. Саме такою, примусово-добровільною, можна вважати асиміляцію в роки застою в колишньому СРСР. Людина була позбавлена можливості вибору мови виховання, навчання, а часом і спілкування (особливо в армії). Силою обставин, причому створених штучно, вона була приречена на асиміляцію, хоча ззовні все видавалося досить пристойно й багатьма вважалось природним явищем. Сьогодні ця форма асиміляції має і, мабуть, ще довго матиме місце в деяких посттоталітарних країнах [19].

Терміном “*етнічна міксація*”, уведеним Ю. В. Бромлєєм, позначаються процеси об’єднання груп, які істотно відрізняються не тільки в мовно-культурному, але і в расовому плані, що супроводжується їх фізичним змішуванням [1].

Під *міжетнічною інтеграцією* розуміється процес взаємодії етносів (які істотно відрізняються [13, с. 158]), котрі вже сформувалися у своїх мовно-культурних та інших параметрах етносів, у рамках багатонаціональних держав або в міждержавних союзах, що є початковим етапом передбаченого класиками марксизму-ленінізму процесу “зближення і злиття націй” [14, с. 29]. Для прикладу можна навести СРСР, у якому цей процес виразився у формуванні нової соціальної та інтернаціональної спільності людей – радянського народу, що характеризується єдиною економікою, ідеологією, значним поширенням у міжнаціональному спілкуванні російської мови, багатьма рисами загально-радянської культури і побуту, а також загальною самосвідомістю, пов’язаною з радянським патріотизмом і гордістю [1]. Характерними рисами й ознаками процесу міжетнічної інтеграції можна вважати те, що він: *по-перше*, стосується не окремих осіб, а груп людей; *по-друге*, відбувається на рівноправній основі; *по-третє*, веде не до виникнення якоїсь нової суперетнічної чи міжетнічної спільноти, а до формування політичної нації. Процеси міжетнічної інтеграції успішно розвивались і розвиваються у правових демократичних державах (США, Канада, Швейцарія та ін.). Однак, вони можуть мати місце і в країнах, що розвиваються, а також у посттоталітарних державах, де йдуть процеси формування політичних націй [19]. Слід враховувати тісний взаємозв’язок всіх різновидностей етнічних процесів. Наприклад етнічна консолідація тією чи іншою мірою часто супроводжується асиміляцією, а етнічна інтеграція може виступати в ролі своєрідної сходинки на шляху до етнічної консолідації [13, с. 158]. Варто відзначити, що консолідація й асиміляція приводять до відносно повної етнічної однорідності, інтеграція супроводжується тільки виникненням деяких загальних етнічних рис в етносів, які взаємодіють [13, с. 158].

Отже, розуміння сутності етнічних процесів, причин і наслідків їхнього посилення й послаблення допоможе науковцям у розв’язанні завдань та прийнятті рішень, спрямованих на досягнення етно-політичної стабільності в Україні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Козлов В. И. Этнические процессы (Теоретические аспекты) // Web энциклопедия “Археология и этнография Приобья” [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.sati.archaeology.nsc.ru/encys_p/.
2. Козлов В. И. Национальности СССР. Этнодемографический обзор. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1982. – 303 с.; Козлов В.И. Типы этнических процессов и особенности их исторического развития // Вопросы истории. – 1968. – № 9. – С. 95 – 109.; Козлов В. И. Этническая демография. – М.: Статистика, 1977. – 240 с.
3. Бромлей Ю. В. Национальные процессы в СССР: в поисках новых походов. – М.: Наука, 1988. – 208 с.
4. Арутюнов С. Народы и культуры: развитие и взаимодействие. – М.: Наука, 1989. – 247 с.
5. Гумилёв Л. Н. Этнические процессы: два подхода к изучению // Социологические исследования. – 1992. – № 1. – С. 50 – 57.; Гумилёв Л. Н. О термине “этнос” // Доклады отделений и комиссий Географического общества СССР – Л., 1967 – Вып.3. – С. 3 – 17.
6. Сміт Е. Д. Національна ідентичність. – К.: Основи, 1994. – 223 с.
7. Пономарев А. П. Развитие семьи и брачно-семейных отношений на Украине. – К.: Наукова думка, 1989. – 320 с.; Пономарев А. П. Межнациональные браки в УССР и процессы интернационализации. – К.: Наукова думка, 1983. – 171 с.; Пономарев А. П. Етнічність та етнічна історія України: курс лекцій. – К.: Либідь, 1996. – 272 с.
8. Наулко В. І. Развитие межэтнических связей на Украине (историко-этнографический очерк). – К., 1975. – 274 с.; Наулко В.І. Хто і відколи живе в Україні. – К.: Гол. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 1998. – 80 с.; Наулко В. І. Географія розміщення народів в УРСР. – К.: Наукова думка, 1966. – 31 с.; Наулко В. І. Динаміка етнічного складу населення України в ХХ столітті // Український Географічний Журнал. – 1997. – № 2. – С. 17 – 22.; Наулко В. І. Про національний склад населення Української РСР (За матеріалами переписів населення) // Народна творчість та етнографія. – 1964. – № 3. – С. 24 – 28.; Наулко В. І. Етнічний склад населення Української РСР: Статистико-картографічні дослідження. – К.: Наукова Думка, 1965. – 135 с.; Наулко В. І. Євреї у контексті сучасних етнічних процесів // Людина і політика. – 2003. – № 3 (27). – С. 3 – 12; Наулко В. І. Етнографічні особливості інших народів України і сучасні етнічні процеси в республіці // Радянська школа. – 1991. – № 4. – С. 18 – 25.
9. Євтух В. Б., Трошинський В. П., Галушко К. Ю., Чернова К. О. Етно-національна структура українського суспільства: довідник. – К.: Наукова думка, 2004. – 342 с.; Євтух В. Б. Національні меншини – об’єкт державної етнополітики // Український географічний журнал. – 1997. – № 3. – С. 3 – 9.; Євтух В. Б. Національні меншини між державною етнополітикою і самовизначенням // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 2. – С. 93 – 104.; Євтух В. Спроба державного регулювання // Віче. – 1997. – № 7. – С.62 – 69.
10. Зан М. П. Етнічні процеси на Закарпатті (1989 – 2001 рр.): дисертація канд. іст. наук: 07.00.05 / НАН України; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського. – К., 2003. – 220 с.
11. Римаренко Ю. І. Етнічні процеси // Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К.: Генеза, 1996. – С. 57.
12. Демографический энциклопедический словарь / Под. ред. Д. И. Валентей. – М.: Советская энциклопедия, 1985. – 608 с.
13. Бромлей Ю. В. Этнос и этнография. – М.: Наука, 1973. – 283 с.
14. Бромлей Ю. В., Козлов В.І. Етнічні процеси в СРСР у світлі Ленінських ідей // Народна творчість та етнографія. – 1970. – № 3 – 4. – С. 23 – 29.

15. Сохань Л. Процеси етнічні // Етнічний довідник: поняття та терміни – К., 1997. – 141 с.
16. Воропаєва Т. Етнос / НДІ Українознавство // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nrius.org.ua/>.
17. Ленин В. И. Полное собрание сочинений. – Пятое издание. – Т. 24. – М.: Издательство политической литературы, 1980. – 567 с.
18. Козлов В. И. Динамика численности народов. Методология исследования и основные факторы. – М.: Наука, 1969. – 407 с.
19. Картунов О. В., Маруховська О. О. Етнічні процеси / НДІ Українознавство // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nrius.org.ua/>.
20. Семенов Ю. Этнос и этнические процессы // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.talish.org/news/ehtnosy_i_ehtnicheskie_processy/2010-12-12-71.
21. Гурвич И. С. Некоторые проблемы этнического развития народов СССР // Советская этнография. – 1967. – № 5. – С.63.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ломака Олександр Анатолійович – аспірант кафедри всесвітньої історії КДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: етнічні процеси в центральньо-українському регіоні кінця 40-х – початку 90-х років XX століття.

УДК 94(477) “1945/1955”

СВЯТА Й ОБРЯДИ УКРАЇНСЬКИХ СЕЛЯН ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД (1945 – 1955 рр.)

Віра РЕВЕНКО (Миколаїв)

У статті проаналізовані різноманітні форми святкової буденності. Зроблені висновки, що народні традиції й релігійні свята займали провідні позиції в повсякденному житті селян, та, незважаючи на це, у суспільстві відбувалася поступова радянська свята.

Ключові слова: свята, обряди, загальнодержавні, сімейні, професійні, релігійні свята.

В статье проанализированы различные формы праздничной обыденности. Сделаны выводы, что народные традиции и религиозные праздники сохраняли ведущие позиции в повседневной жизни сельских жителей, но, не смотря на это, в обществе происходила советизация праздников.

Ключевые слова: праздники, обряды, общегосударственные, семейные, профессиональные, религиозные праздники.

The different forms of festive commonness are analysed in the article. Conclusions are done, that folk traditions and religious holidays were saved by leading positions in everyday life of villagers, but not looking on it there was sovietizaciya of holidays in society.

Keywords: holidays, ceremonies, national, domestic, professional, religious holidays.